

РОЛЬ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ У ЗАКОНОДАВЧОМУ ПРОЦЕСІ

Погорєлова З.О.,
к.ю.н., доцент кафедри теорії та історії держави і права
Ужгородський національний університет

Стаття присвячена теоретичному аналізу здійснення Президентом України своїх повноважень у законодавчому процесі. Досліджується нормативне регулювання законодавчої діяльності президента, реалізація ним права законодавчої ініціативи, процедура промульгації і опублікування законів. Зроблено аналіз окремих законодавчих повноважень президента в інших країнах. Наводяться пропозиції з удосконалення чинного законодавства.

Ключові слова: законодавчий процес, суб'єкт законодавчої ініціативи, законодавча ініціатива Президента України, промульгація, опублікування законів.

Погорєлова З.А. / РОЛЬ ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА В ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ / Ужгородский национальный университет, Украина

В статье осуществлен теоретический анализ реализации Президентом Украины своих полномочий в законодательном процессе. Автор рассматривает нормативное регулирование законодательной деятельности президента и вносит предложение по ее совершенствованию. Рассматривается законодательная инициатива президента, процедура промульгации законов, а также анализируются законодательные полномочия президентов других стран.

Ключевые слова: законодательный процесс, субъект законодательной инициативы, законодательная инициатива Президента Украины, промульгація, публикация законов.

Pogorelova Z.A. / THE ROLE OF HEAD OF STATE IN THE LEGISLATIVE PROCESS / Uzhgorodskyy National University, Ukraine

In the article the theoretical analysis of the exercise of its powers by the President of Ukraine directly related to the legislative process. Exploring the role of the president in the legislative process by considering legal regulation of the president and draws attention to the lack of orderliness of the matter.

On this occasion, put forward a proposal for a law that would define a special legislative procedure, which is characteristic of the legislature for the adoption of legislation that would define specific guarantees constitutionality of laws. This act would be a great collection of laws such as the Code that would have general part, where it defines the notion of regulation and its kinds, legal status, a special part would set out provisions regarding the procedure for the adoption of regulations, criteria which he is answer warranties of any type regulations.

Determined legislative initiative of the President – as constitutional and procedural relationship, the stage of the legislative process that is right to the Verkhovna Rada of Ukraine bills or proposals for adoption of laws. Conducted a statistical snapshot of the right of legislative initiative in the Ukrainian parliament, Head of State, which is evidence of the need for improvement and improvement work on developing laws that carried out the presidential administration and the need for the introduction of practice drafting legislation that will be made head of state parliament.

We investigate the President's powers in the legislative process in other countries, such as Lithuania, France, USA. Features procedures promulgation of laws in Slovakia and the Czech Republic. It is concluded that high-quality implementation of the legislative process is possible through liberation from inaccuracies, eliminate ambiguities and problem solving legislative procedure, provided the cooperation of Parliament and the President, are the proposals to improve the current legislation.

Key words: legislative process, legislative initiative of the President of Ukraine, promulgation, publishing of laws.

У світовій конституційно-правовій практиці відповідно до норм основних законів склалися різні форми участі глави держави у законодавчому процесі. До найважливіших повноважень президента належать функції, пов'язані з формуванням та діяльністю парламенту (це і призначення виборів, і скликання й розпуск парламенту), і ті, які безпосередньо стосуються законодавчого процесу (право законодавчої ініціативи, право вето, право промульгації законів).

Нормотворча діяльність Президента України, а також здійснення ним функцій, пов'язаних із формуванням і діяльністю парламенту, неодноразово ставали предметом ґрунтованих наукових досліджень як вітчизняних, так і іноземних авторів. Автор спирався на здобутки сучасних теоретиків у галузі теорії права, конституційного права, порівняльного правознавства: В.Авер'янова, С.Агафонова, С. Алексєєва, А. Зайця, С. Б. Гавриша, В. С. Журавського, М. Козюбри, В. Погорілка, А. Колодія, В. Копейчикова, В. Корельського, Н. Пархоменко, Л. Петрової, Н. Плахотнюк, П. Рабиновича, Н. Сахарова, С. Серьогіної, О. Скакун, Ю. Тихомирова, Ю. Тодики, М. Цвіка, В. Чиркіна, В. Шаповала, В. Шатіло та ін. Із публікацій із цих проблем варто відзначити праці зарубіжних дослідників, зокрема В. Богденор (Великобританія), Р. Бенжерон (Франція), Р. Пагано (Італія), Г. Ізберський (Канада). Свої дослідження в окресленій сфері вчені досить часто спрямовували на певну вузьку проблематику. Так, Я. О. Берназюк досліджував конституційні основи правотворчості президента [1, с. 2], Л. Легін вивчав принципи нормотвор-

чості у контексті системного підходу до законодавчого забезпечення [2, с. 7], М. Савчин – конституційні механізми подолання політичних криз [3 с. 136], Д. Мазур – акти правотворчості президента [4, с. 2], але відсутність детального і комплексного аналізу діяльності Президента саме в законодавчій сфері зумовила спробу зупинитись на деяких аспектах цієї проблеми у статті.

Досліджуючи роль президента в законодавчому процесі, автор ставив такі завдання: дослідити нормативне регулювання законодавчої діяльності президента; проаналізувати реалізацію главою держави права законодавчої ініціативи; провести паралельний аналіз реалізації цього права у міжнародній практиці; висвітлити питання підписання й офіційного оприлюднення законів України.

Регулювання законодавчої діяльності Президента України здійснюється сьогодні низкою законів і підзаконних нормативно-правових актів. Підготовка законопроектів Адміністрацією Президента України, порядок внесення законопроектів до парламенту, вимоги до законопроектів, розгляд і прийняття, а також підписання і введення в дію законів врегульовано на рівні Конституції, законом «Про Регламент Верховної Ради України», Законом України «Про міжнародні договори України», Указом Президента України «Про порядок роботи із законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України», Указом Президента України «Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» та іншими. Не можна не звернути увагу на недостатню уре-

гульованість цього питання, а також «істотне відставання від стандартів, які діють у Європейському Союзі» [5, с. 5]. Поділяємо думку О. Богачової про те, що аналіз тексту Конституції України дає підстави говорити про відсутність єдиного механізму системного регламентування законотворчої діяльності, тому що положення щодо цієї діяльності містяться в її різних розділах з неоднаковими ступенем деталізації та обсягом. Окрім того, вчена вважає, що найсуттєвішою проблемою нормативно-правового забезпечення законотворчої діяльності загального характеру є значний обсяг та розгалуженість нормативно-правового поля у цій сфері [6, с. 16]. Заслугує на увагу пропозиція українсько-го вченого В. Головатенка про розробку концепції систематизації нормотворчої діяльності Президента України, що повинна бути спрямована на зупинення негативних тенденцій у нормотворчій діяльності глави держави. Ці тенденції, на його думку, пов'язані з тим, «що в регулюванні деяких галузей суспільних відносин спостерігається суперечливість між правовими актами Президента України та нормативно-правовими актами інших органів державної влади, диспропорції у співвідношенні між законами та актами президентської нормотворчості, відсутність у цих актах дієвих механізмів їх реалізації» [7, с. 17].

Автор вважає, що для регулювання законодавчої діяльності в цілому і діяльності Президента України включно потрібно прийняти закон, який би визначив особливу законодавчу процедуру, яка характерна для законодавчого органу, для ухвалення законодавчих актів, та який визначить специфічні гарантії конституційності законів. Цей акт міг би бути великим збірником законів на кшталт кодексу, який має загальну частину, де визначено поняття нормативного акта і його видів, правовий статус, в особливій частині викладені положення, що стосуються процедури прийняття нормативних актів, критеріїв, яким він повинен відповідати, гарантії того чи іншого типу нормативних актів. Схильність до прийняття такого акта простежується в працях О.В. Скрипнюк, В.Л. Федоренко [8, с. 67], Г.О. Христової [9, с. 47], О.О. Томкіна [10, с. 76], О.І. Прищепи [11, с. 210], О.В. Цельєва [12, с. 55], Л.М. Легіна [13, с. 35], В. Косович [14, с. 18]. Слід зазначити, що науковці здебільшого схиляються до необхідності прийняття такого акта, хоча існує і позиція щодо неприйнятності будь-якого закону «про систему нормативно-правових актів», яку висловлюють у колективній роботі А. Мірошніченко та Ю. Попов [15, с. 362-373], її поділяє і О. Ющик [16, с. 21].

Окрім врегулювання питання нормотворчості глави держави в законі про нормативно-правові акти, в науковому середовищі тривають дискусії про доцільність прийняття закону «Про Президента України». Прибічники говорять, що цей закон повинен розкрити статус Президента України [17, с. 12]; визначити правовий статус консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб при Президентові України [18, с. 68]; визначити коло питань, що належать до його нормотворчої компетенції, а також закріпити положення про те, що нормативні акти глави держави, видані з питань компетенції парламенту, не діють і не підлягають застосуванню до їх затвердження парламентом [19, с. 101]; визначити види актів Президента України, порядок їх підготовки і прийняття, юридичні критерії розмежування указу і розпорядження, порядок надання главою держави доручень, а також порядок оприлюднення контрайсигнованих актів Президента України [20, с. 9]. Слід зазначити, що законопроекти «Про Президента України» розглядалися і навіть один був прийнятий парламентом у другому читанні [21], але законом не став. Свого часу Парламентська асамблея Ради Європи наполягала у резолюції «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» на прийнятті закону «Про Президента України» [22]. Зокрема, в матеріалах цього документа міститься висновок про те, що ціла низка положень Конституції України посиляється на певні закони, які мають розвивати

її норми, серед них і закон про Президента України. Міжнародна практика говорить про наявність аналогічних законів (наприклад, у Білорусі) [23]. Ми поділяємо думку Яна Берназюка про недоцільність прийняття закону «Про Президента України», що полягає в тому, що сама ідея такого закону суперечить духу і букві Конституції України, оскільки статус та функції Президента України визначені Конституцією України, а спроба уточнити їх положеннями закону (актом Верховної Ради України) знижує статус глави держави [24].

Як глава держави Президент України наділений низкою повноважень, що стосуються його впливу на законодавчу діяльність. Пріоритетним серед них є право законодавчої ініціативи, тобто право вносити до Верховної Ради України законопроекти або пропозиції щодо прийняття законів. Слід зазначити, що відповідно до статті 93 Конституції України право законодавчої ініціативи належить Президенту України, народним депутатам України Кабінету Міністрів України і Національному Банку України. Хоча зазначені учасники є рівними в частині змісту й обсягу наданого ним Конституцією права, кожен із них має різні можливості [25].

Так, Конституція України визначає сферу таких законодавчих повноважень Президента як: право законодавчої ініціативи; визначення невідкладних внесених ним законопроектів, які мають розглядатися парламентом позачергово; підписання законів, прийнятих парламентом, та їх офіційне оприлюднення; право вето щодо прийнятих законів із подальшим поверненням їх на повторний розгляд до парламенту зі своїми вмотивованими пропозиціями; зобов'язання підписати й офіційно оприлюднити закон, прийнятий під час повторного розгляду парламентом [26, с. 141]. Президент України має право вносити законопроекти про внесення змін і доповнень до всіх розділів Основного Закону України, в тому числі до розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України», які за умови їх прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України затверджуються всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України.

У юридичній літературі зустрічаємо думку щодо «необхідності на рівні Основного Закону виокремити Президента серед інших суб'єктів права законодавчої ініціативи, врахувавши високий конституційний статус і повноваження гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності..., додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина» [27]. Автор поділяє позицію М. Цвіка стосовно того, що «президентська влада особлива, бо наділена більшими, ніж інші гілки влади, об'єднуючими систему влади можливостями» [28, с. 33-34], тому, на нашу думку, додаткового статусу не потребує.

Вагомим аргументом служить і статистичний зріз реалізації права законодавчої ініціативи в українському парламенті главою держави. В Україні на 2011-й сесійний рік Президент ініціював 19 законопроектів. У 2012 році було внесено на розгляд парламенту всього 3119 проектів законів, з яких народними депутатами – 2680, Кабінетом Міністрів України – 400, Президентом України – 36 та Національним Банком – 3 проекти. За підсумками 11-ї сесії роботи парламенту станом на 2013 рік було прийнято всього 97 законів, з яких ініціаторами 52 законопроектів були депутати Верховної Ради, 38 – уряд, Президент став автором 4 законів [29]. Як ми бачимо, такий стан свідчить про потребу в удосконаленні і покращенні роботи з розробки законопроектів, що здійснюється Адміністрацією Президента, та необхідність запровадження усталеної практики підготовки законопроектів, які будуть вноситися главою держави до парламенту.

Більше того, якщо мова йде про коло суб'єктів законодавчої ініціативи, то пріоритетність парламенту як зако-

нодавчого органу спрямовує нашу думку до структурних його частин, які в конституційній площині в якості суб'єктів права законодавчої ініціативи не зазначені. Оптимізація кола суб'єктів законодавчої ініціативи вимагає його перегляду в бік наділення таким правом комітетів, чого вони Конституцією України 1996 року позбавлені. Адже саме комітети здійснюють законопроектну роботу, готують і попередньо розглядають питання, віднесені до повноважень парламенту. Звичайно, реалізація Президентом свого права на законодавчу ініціативу залежить від багатьох факторів: форми правління, конкретних історичних умов, від політичних реалій і від самої особи – глави держави. Проблема знаходження компромісів і злагодженої роботи між апаратом Президента і Верховною Радою України на сьогодні досить відчутна. Із цього приводу є прихильники думки російського науковця Є. Колошина, який наголошує: варто позбавити главу держави права законодавчої ініціативи, щоб у подальшому уникнути докорів у його протидії законодавчому процесу через ухиляння від внесення законопроектів до парламенту, і в такий спосіб підвищити відповідальність уряду [30, с. 226]. Ми не погоджуємося з такою позицією, адже позбавлення права законодавчої ініціативи не зробить досконалішим законодавчий процес, а позбавить його позиції, яку представляє виборна народом посадова особа – Президент. Більше того, це може призвести до того, що норми Конституції матимуть вигляд виключно декларативний. На наше переконання, необхідно вирішувати проблеми реалізації права законодавчої ініціативи в площині конструктивного діалогу між гілками влади, що буде набагато ефективнішим, ніж позбавлення цього права.

Наділення Президента України широким спектром повноважень у сфері законодавчої ініціативи часто зустрічається в інших країнах. Так, зокрема, у Литві законопроекти подаються до парламенту депутатами, Президентом республіки, урядом і 50 тис. громадян, що мають право голосу. Цікавим є той факт, що за усталеною конституційною практикою президент у президентських республіках правом законодавчої ініціативи не наділений, так само як і будь-які органи виконавчої влади, що є результатом так званого жорсткого поділу влади. Так, наприклад, Болгарія, Румунія, Франція – це держави, які главу держави формально правом внесення законопроектів до парламенту не наділяють, хоча він досить часто стає ініціатором проведення тих чи інших законодавчих заходів.

Якщо в парламентських державах дві третини схвалених законів – це законопроекти виконавчої влади, то в США Президент навіть формально не володіє правом законодавчої ініціативи. Однак це не означає, що він не бере участі в процесі підготовки законопроектів. Президент також може впливати на законодавчу діяльність Конгресу, звертаючись до нього з інформацією про стан Союзу, яка фактично розглядається як президентська програма законодавчої діяльності даного органу. Все це створило своєрідні умови щодо перетворення Президента на лідера законодавчої політики держави [31, с. 327.]. Глава держави наділяється законодавчою ініціативою у 29 країнах, посідаючи, таким чином, третє місце серед кількості суб'єктів права законодавчої ініціативи.

Президент України наділений правом нарівні з Верховною Радою України визначити законопроект як невідкладний з одноразовим відхиленням його від процедури розгляду (ad hoc), передбаченої Регламентом, і скоротити строки внесення альтернативних законопроектів, пропозицій і поправок, строки розгляду в тому чи іншому читанні наполовину [32]. При цьому, як вказано в рішенні Конституційного Суду, позачерговий розгляд таких законопроектів слід тлумачити як їх аналіз на кожній стадії законодавчого процесу раніше за інші проекти законів [33].

Завершальною стадією законодавчого процесу є введення в дію законів. Дана стадія реалізується поза парла-

ментом і складається з декількох процедур: 1) контрасигнація; 2) промульгація; 3) офіційне оприлюднення законів. Контрасигнація означає підписання (візування) членами уряду прийнятого парламентом закону. Цей етап передусе акту промульгації, який здійснює Президент держави. Промульгація означає скріплення закону підписом глави держави. Такий термін не вживається в Конституції України, але процедура промульгації передбачена Конституційним Договором і Регламентом Верховної Ради України.

Згідно зі статтею 94 Конституції України Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду. Цікавими з цього приводу є процедури, які склалися в окремих державах. Так, у Словаччині закони підписуються Головою Національної Ради (парламенту), Президентом і Прем'єр-міністром (ст. 87.2 Конституції). У Чеській Республіці закони підписуються також трьома посадовими особами: Головою Палати представників, Президентом і Прем'єр-міністром (ст. 51 Конституції) [34, с. 495].

Президент України має право вето щодо прийнятих законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд (ст. 106 Конституції). Деякі вчені застосовують Президентом України права вето вважають окремою стадією законодавчого процесу. Причому подолання вето відносять до парламентської стадії, а застосування – до позапарламентської. Право вето є одним із засобів ефективного впливу президента на законодавчий процес, у результаті використання якого він стає активним учасником процесу прийняття законів. Через неоднозначність у науковій літературі оцінки права вето автор вважає це питанням, що потребує більш детального розгляду в окремій статті.

Згідно з главою 22 Регламенту Верховної Ради України текст закону, прийнятий Верховною Радою, не пізніше як у десятиденний строк оформляється головним комітетом, візується головою комітету та керівником секретаріату цього комітету чи особами, які виконують їхні обов'язки, керівником юридичного підрозділу та керівником підрозділу, на який в установленому порядку покладено функцію з оформлення на підпис Голови Верховної Ради України прийнятих Верховною Радою актів, і подається на підпис Голові Верховної Ради України. Якщо текст закону завізований із зауваженнями, вони разом із текстом закону подаються Голові Верховної Ради України. Голова Верховної Ради України підписує поданий на підпис закон не раніше ніж через два і не пізніше ніж через п'ять днів із дня його подання. Підписаний закон Голова Верховної Ради України невідкладно направляє Президенту України [32]. Закон, переданий Президенту України, повинен бути підписаний ним протягом 10 днів з дня отримання і не пізніше ніж через 24 години направлений до Президії Верховної Ради України для реєстрації і опублікування.

Президент може порушувати строки промульгації законів та кілька раз повторно повертати заветовані закони, адже у Конституції не передбачено механізму запобігання зловживанню главою держави своїм правом. Це може призвести до відкритого протистояння між президентом і парламентом у боротьбі за владу. Вочевидь, всі причини для усунення конфліктів не можна передбачити, але детальне і точне нормативне регулювання, в тому числі, і процедури промульгації закону буде значно зменшувати прояви порушень у законотворенні і підвищити ефективність реалізації свого конституційного права Президентом.

Опублікування промульгованих законів здійснює Президент України (ст. 23 Конституційного договору, ст. 6.10.2, 6.10.3 Регламенту Верховної Ради України). Не всі це сприймають як безспірний факт, багато вважає, що публікувати закони повинен той орган, який їх приймає [35, с. 114]. Але ми погоджуємося з позицією науковців,

які вважають цілком логічним той факт, що закони публікуються Президентом, тому що він їх підписує і бере до виконання [36, с. 83].

Згідно з Регламентом, офіційними виданнями, де відбувається публікація законів, є «Відомості Верховної Ради України» і газета «Голос України», а згідно з Указом Президента України від 10.06.1997 «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» – «Офіційний вісник України», «Відомості Верховної Ради України» і газета «Урядовий кур'єр», а після 12.12.2007 – також інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України».

У цих актах має місце колізія у правовому регулюванні термінів опублікування. Регламент визначає публікацію законів у «Відомостях Верховної Ради» протягом 30 днів, в газеті «Голос України» – протягом 5 днів, а у названому Указі Президента термін опублікування для всіх видань становить 15 днів. Ми вважаємо, що така ситуація підкреслює необхідність вдосконалення на нормативному рівні процесу опублікування законів, оскільки конституційність указу ставиться під сумнів, адже акт нижчої

юридичної сили не повинен суперечити акту вищої юридичної сили яким є Регламент. Чинна Конституція України передбачає, що «закон набуває чинності після десяти днів з моменту його опублікування, якщо інше не передбачено законом, але не раніше дня його опублікування».

Отже, ми доходимо висновку, що якісне здійснення законодавчого процесу можливе через звільнення його від неточностей, усунення двозначностей і вирішення проблем законодавчої процедури, за умов співпраці парламенту і Президента, адже ефективний законодавчий процес є віддзеркаленням рівня розвитку і цивілізованості парламентаризму та демократії у суспільстві. Сподіваємось, що одним із вагомих кроків, зроблених у цьому напрямі, стане підписаний Головою Верховної Ради України і президентом Європейського парламенту у Брюсселі 24-25 лютого 2015 року Меморандум «Про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європейським парламентом про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності, який за головну мету ставить підвищення якості законодавства та законодавчого процесу в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берназюк Я.О. Конституційні основи правотворчості Президента України: теорія і практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / Я. О. Берназюк; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2014. – 40 с.
2. Легін Л. М. Законодавчий процес в Україні та його вдосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» / Л. М. Легін. – К., 2009. – 21 с.
3. Савчин М. В. Поняття і види актів Президента України. Конституційна конфліктологія (конституційні механізми подолання політичних криз) : [посібник] / [Г. М. Волянська, М. В. Оніщук, М. В. Савчин та ін.]; за ред. М. В. Савчина, В. Я. Федоренка. – К. : Ін-т громадян. сусп-ва, 2008. – С. 126–136.
4. Мазур Д. В. Акти правотворчості Президента в республіках зі змішаною формою правління (загальнотеоретичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» / Д.В. Мазур; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2007. – 20 с.
5. Докторова Ж. П. Вимоги до проектів нормативно-правових актів: порівняльний аналіз України та ЄС / Ж. П. Докторова // Збірник тез лекцій з питань нормопроекткування. – К.: Мін-во юстиції України; Центр правової реформи і законопроектних робіт, 2005. – 160 с.
6. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні: проблеми вдосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» / О.В. Богачова; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006. – 24 с.
7. Головатенко В. Правові акти Президента України: юридична природа, статус, функції / В. Головатенко // Право України. – 2004. – № 3. – С. 14–18.
8. Скрипнюк О. В. Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроектне забезпечення: Монографія / [О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко, Ю. Г. Барабаш, Я. О. Берназюк та ін.]. – К. : НАДУ, 2011. – 344 с.
9. Христова Г. О. Юридична природа актів Конституційного Суду України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» / Г. О. Христова; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – 226 арк. – 192 с.
10. Томкіна О. О. Акти Кабінету Міністрів України: теоретичні засади видання та реалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес фінансове право інформаційне право» / О.О.Томкіна; Національний транспортний ун-т. – К., 2005. – 203 арк.
11. Прищеп О. І. Проблематика процедури прийняття правових актів управління / О.І. Прищеп // Проблеми законності : Акад. зб. наук. праць; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2009. – Вип. 101. – С. 209–215.
12. Цельєв О. В. Проблеми підготовки юристів-нормопроектувальників в Україні / О. В. Цельєв // Наукові записки. – Т. 20. Юридичні науки. – К., 2002. – С. 54–57.
13. Легін Л. М. Правове регулювання нормотворчого та законодавчого процесів / Л. М. Легін // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : зб. наук.статей. – 2009. – Вип. XXI. – С. 34–44.
14. Косович В. Закон «Про нормативно-правові акти» як засіб удосконалення нормативно-правових актів України / В. Косович // Вісник Львівського ун-ту. – 2011. – Вип. 52. – С. 10–20. – (Серія: юридична).
15. Мірошніченко А. М. Чи потрібен Закон України «Про нормативно-правові акти»? / А. М. Мірошніченко, Ю.Ю. Попов // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 362–372.
16. Ющик О.І. Створимо систему координат, щоб позбутися суперечностей. До проблем правового регулювання законодавчої діяльності / О.І. Ющик // Віче. – 2006. – Грудень. – С. 21.
17. Проект Закону Про Президента України (н. д. Зварич Р. М., Коліушко І. Б., Мороз О. О., Ющик О. І.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6221
18. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1466 (2005) «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/6782.er>
19. Закон Республіки Беларусь «О Президенте Республики Беларусь» № 3602-XII от 21 февраля 1995 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.by/main/aspx?guid=3871p2=2/478>
20. Берназюк Я. Законодавче регулювання нормотворчої діяльності Президента України: науково-практичний аспект / Я. Берназюк // Віче. – 2013. – № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/3849/>
21. Рішення Конституційного Суду від 17.05.2001 № 5-рп/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v005p71001>
22. Конституція України / Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141
23. Словська І. Правові проблеми участі Президента у законотворчому процесі / І.Словська // Віче. – 2011. – № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/2520/>
24. Цвік М. Динаміка президентської влади в Україні / М. Цвік, Н.Жук // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 3(46). – С. 33–44.

29. Результати парламентського моніторингу Лабораторії законодавчих ініціатив за 2012 сесійний рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.parlament.org.ua/index.php?action=news&ar_id=2246&as=0
30. Колюшин Е. Н. Конституционное (государственное) право России / Е. Н. Колюшин. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1999. – 381 с.
31. Парламенты мира. – Спб. – М. : Интерпракс. – 1991. – 623 с.
32. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 №18-61 – VI станом на 09.06.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861> – 17
33. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення частини 2 статті 93 Конституції України (справа про позачерговий розгляд законопроектів) від 28.03.2001 № 2-рп/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
34. Сплени Габріель фон. Опис Буковини / Габріель фон Сплени ; [пер. з нім., передмова і коментар Огуя Д.О., Сайка М.М.]. – Чернівці: Рута, 1995. – 495 с.
35. Олійник А.С. Організаційно-правові питання забезпечення законодавчої діяльності в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / А.С. Олійник Київський ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 1998. – 207 с.
36. Мацюк А.Р. Правнича природа законодавчих актів і методологічні та прикладні аспекти законотворчого процесу. – Вдосконалення законодавства України в сучасних умовах. / А.Р. Мацюк, П.Ф. Мартиненко, Є. А. Тихонова, А. П. Заєць. – Київ: Інститут зак-ва Верховної Ради України. – 1996. – Вип.1. – С. 83–87.
37. Меморандум про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європейським парламентом про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності // Віче. – 2015. – № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://viche.info>

УДК 340.12

ФОРМА І ЗМІСТ У ПОНЯТТІ «ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ»

Процюк І.В.,
д.ю.н., доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Поняття «форма державного правління» сформувалось у процесі суспільно-політичного розвитку й було відображено в результатах пізнавальної діяльності багатьох поколінь державознавців. Різноманіття поглядів стосовно його дефініції та змісту на сучасному етапі розвитку юридичної науки свідчить про гносеологічну проблемність та актуальність цього питання.

У статті пізнання вказаного державно-правового явища здійснено через призму таких вихідних філософських категорій, як «форма» і «зміст».

Ключові слова: форма державного правління, форма і зміст, форма держави.

Процюк І.В. / ФОРМА И СОДЕРЖАНИЕ В ПОНЯТИИ «ФОРМА ГОСУДАРСТВЕННОГО ПРАВЛЕНИЯ» / Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина

Понятие «форма государственного правления» сформировалось в процессе общественно-политического развития и было отражено в результатах исследовательской деятельности многих поколений государствоведов. Многообразие взглядов относительно его дефиниции и содержания на современном этапе развития юридической науки свидетельствует о гносеологической проблематичности и актуальности этого вопроса.

В статье исследование указанного государственно-правового явления осуществлено через призму таких основополагающих философских категорий, как «форма» и «содержание».

Ключевые слова: форма государственного правления, форма и содержание, форма государства.

Protsyuk I.V. / FORM AND CONTENT OF THE CONCEPT OF «FORM OF GOVERNMENT» / Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine

The article states that the concept of «form of government» formed in the process of socio-political development was also reflected in the learning of many generations derzhavoznavtsiv and diversity of views on its definition and content of legal science demonstrates its epistemological problematic and relevance.

The author focuses on the fact that historically the ancient Greeks emphasized the importance of form. Because the idea of the state is inseparable from its form, as indicated by the etymology of the term «form» – Eidos, the idea morfos. Later the ancient Greek tradition of thought in the study of forms of state developed in ancient Rome. «Forma dat esse rei» – «form provides a way of life» – the Roman jurists considered. The attention that between form and content, there is a dialectical interdependence, they act as even philosophical categories that serve to characterize the relationship between the way of organizing things and the actual material from which this thing is, and accordingly form is the moment of content, which in its development goes in content, and vice versa.

Research the term «form» is not only through the revelation of his dialectical interaction doubles category – «content», but through clarification of relations with other philosophical concepts with which the term «form» and «content» are in organic unity, namely the «essence – phenomenon», where the first – a combination of deep connections, relationships and domestic laws that determine the main features and trends of development of a financial system, and the second – the specific event or process properties that express external parties validity and constitute a form of display and detection of an essence. При цьому, явище як ціле має зміст і відповідну форму. And while the outside of the object, the form is a manifestation of the essence. It submits, adapted to the specific nature of the phenomenon or object.

The article focuses on the fact that the development of social relations in the political sphere lead to inconsistencies nature of the content and organization of state power that exist in the country traditional forms of government, and this leads to the need for allocation of a new form of government, the wording of the corresponding theoretical construct. In the state government allocated 2 sides – law (formal legal) submitted a set enshrined in the constitutions of volitional relations, and political, aimed at exploring the real historical life, which is a combination of real-willed relationships that find their expression in political practice.

The author also analyzes the form of the state, which is a system environment form of government, namely substantial load seen this phenomenon, its components and the relationships between them.

Key words: form of government, form and content, form of government.